

GRADSKA BIBLIOTEKA
BIBLIOTEKAR
SIBENIK
NAUČNI ODSJEK

C. E. Državno Odvjetništvo u Šibeniku
I. R. Procura di Stato in Sebenico

Stiglo dne..... sat..... sata.....
Pervenuto il 14.1.09 ora 11.20.
Pril..... Pril.....
Esc.....

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
- NA PÓ GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svakog četvrtka

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
VORNI UREDNIK: VLAD. KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU ili POGODBI

God. II.

ŠIBENIK, 14. siečnja 1909. god.

Broj 38.

Sudbina Bosne i Hrvatska.

Kad su državnici i diplomati ruski i austrijski, prije zaposjednuća Bosne sa strane ove države, razpravljali, što bi od te turske pokrajine, Rusija, ta naša bratska država, zahtjevala je, a Madjari i Niemci, tu prisutni, pristali, neka se sjedini sa kraljevinom Hrvatskom. Nitko, da se je tada ni ozubio, nitko nikakove ni poteškoće ni uvjeta nije stavljao. Državnici, tu sabrani, poznavali su, kao i ovi, koji sada stoje na njihovu mjestu, sve prilike u onoj zemlji, očevidno im je bilo, da stoji kao zagrljena od hrvatskih zemalja; povjest im očite i neprieporne dokaze pružala, da je to prastari dio slavne hrvatske kraljevine, pa stoga su u ovome pitanju i bili jedne misli i jednodušni zaključak bi stvoren. Onda bilo, sad se spominjalo!

Što sada misle Niemci i Madjari?

Protivnici su, da se Bosna sjedini s Hrvatskom. Jedni i drugi boje se ujedinjene i slobodne domovine naše. To se razabire iz pisma, kojim se svemu svijetu javilo, da Bosna nije već turska pokrajina. U njemu se niti spominje Hrvatska, ni njezino pravo, a iztiče se kraljevina Ugarska. Bez utjecaja madjarskoga, u ovoj ustavnoj državi, to pismo nije bilo sastavljeno. A poznavajući njihovu bahatost, silu i osnove, sjegurno je, da će bit oni nastojali, da tu bude i još izrazitije označeno madjarsko stanovište, ali bilo bez uspjeha. I moralo je biti, a to s jednostavnog razloga, što su njihovi zahtjevi bili u protuslovlju sa istinom, sa povjesti; s druge strane i stoga, što bi takovim isticanjem Niemci i za budućnost bili sebi vezali ruke, te nikada ne bi bili mogli utjecati u pitanju o konačnom uredjenju Bosne, o sudbini njezinoj.

Ipak se Madjari zadovoljili, a Niemci veselili. Ostade vuk sit i koza ciela. Zebe se gonile o tudje proso, pa i nagodile. O Bosni svak govorit i odlučivati može. Zvan i nepozvan, njezinu sudbinu kroji. Ne će joj biti gospodar ni sam Niemac, ni sam Magjar, ali hoće oba skupa. A Hrvatska, prava i pravna gospodarica ili drugarica te liepe zemlje ne može, ne smije ni zuba obieliti u obranu braće, sinova svojih, hrabrenih bosanskih mučenika.

A kako se u ovome pitanju vlada Srbija i Crnagora?

Nit je bratsko, nit je slavensko: pruža ruku Madjaru i Niemcu. Ovo

pitanje, po želji njihovoj ne će svršiti. Na svoju korist one ga urediti ne mogu, a nit će biti pozvane, da svoj sud o njemu izreču. Bit će uredjeno tako, da ni njima, ni Hrvatskoj, a ni slavenskoj misli ne će biti od koristi, ako i štetno ne bude. Tome zlu, bit će najviše uzročne one, ili bolje rekuć njihovi državnici, koji svojim djelovanjem dokazuju, da ne čute bratski, nit slavenski, te da niesu dorasli upravljati ni još manjom državom i manjim narodom, nego li je onaj u Srbiji i Crnoj Gori. Da su ove dvie malene državice sasvim protivne neka Bosna bude prisajedinjena Hrvatskoj, to dokazuje sve njihovo ponašanje i novinarsko pisanje. I na rat se spremaju, da to zaprieče, stalni pak, da sebi koristiti ne će, dapače će stoga postupka i stradati ekonomski, narodno, a možda i politički. Profesor beogradskog sveučilišta, na odgovor Sišiću, koji je historički dokazao, da je Bosna dio kraljevine Hrvatske, te da Srbija ne nju prava nema, odgovara, da se njezino (srbsko) pravo osniva na oštricama bajuneta, da ni jedan Srbin ni iz Srbije, Crne Gore, ni Bosne, pa ni oni te su u saborskoj koaliciji u Hrvatskoj, ne će nikada pristati, da Bosni bude kraljem Franjo Josip I. Očito tim veli, što inače i bistro i čisto kažu: Bosna neka bude opet pod vlasti Sultanovom, turska neka bude ili barem neka bude samostalna, ali s Hrvatskom ne smije biti združena. Učeni beogradski profesor kaže, da su oni pripravnici, gotovi i alaliti se s braćom svojom, s Hrvatskom, Bosne radi. — Baš bratski i slavenski!!

Naša poruka.

Ako Rusija pojmi svoje državljanstvo, ako je njoj do bratstva i slavenstva, kô što do toga na žalost nije ni Srbiji ni Crnoj Gori — ona ne će, ne smije udariti drugom stazom, promieniti put kojim je udarila bila sa budimpeštanskom konvencijom. Njoj osobito, a i svemu slavenstvu, mora biti jednako, ma na kojem kraju, da se slavenske zemlje počnu ujedinjivati. Kad velike zaprieke postoje i nemoguće biva, da se ujedinjuju s iztoka, neka to nastane — što je i pravno — sa zapada. Ujedinjena, ojačana Hrvatska, mislimo, i zgodnija bi mogla biti za tvrdjavu slavenstva prama neprijateljima, nego li ista Srbija. Rusija je zvana, i dužnost joj je, da u tom smislu djeluje, da uztraje utrenikom, označenim u konvenciji, a Srbija i Crna Gora dužne su

promieniti pravac djelovanja svoga, ili barem ne priečiti bratu Hrvatu, da mu uzkrse stara kraljevina.

Nesloga, izdaja na Kosovu, nek im bude na usviest. Spas i Hrvata i Srba — ko i svačija — stoji u slozi, a u neslozi je razsulo. O ovom neka dobro razmišljaju osobito srbski državnici i učeni i vidjeniji muževi, pa ne će već unapried onako nepametne, nebratske, baš neprijateljske poruke upravljati na hrvatski naš narod, kakovu nam šalje onaj sveučilišni profesor. Možemo zahtjevati neka nas braća Srbi ljube i poštuju, da nam barem ne ruše ognjište, na kojem bi se i oni isti mogli grijati, kô što su se i u prošlosti ogrijavali. U nas Hrvata imade zući kô i u svakom drugom čovjeku i samo toliko koliko nam je treba za život, a nema je, da truje ikoga, najmanje Srbina brata svoga. Pa ma koliko pojedinci toga bratskoga naroda nastojali svojim nerazumnim, strastvenim, kratkovidnim i nebratskim postupanjem, da je u našim srcima stvore, toga dočekati ne će. Hrvat je sviestan bratstva. Znade samo ljubiti, žaliti i trpiti nepravde, jer razlikuje narod od pojedinaca, koji i ako učeni, slabo su uzgojeni. Ljubiti, žaliti i trpiti braću svoju nikada ne ćemo prestati, al sve to nas ne može i ne će priečiti, da, ljubeći drugoga, prestanemo ljubiti sebe, nego će nas hrabriti, da najodlučnije, sviestni prošlosti svoje i imena svoga, zasluga svojih prama slavenskoj misli, prama Evropi, svoj kršćanskoj civilizaciji i dinastiji doviknemo odlučno. a zadnji put Srbinu bratu svome: **svrši već s mržnjom, počmi s ljubavlju, vraćaj nam mjerom, kojom smo te zadužili! I vrieme bi bilo, a hora je.**

Istina je! Ni sama uzajamna ljubav i složno nastojanje svih nas Hrvata i Srba, ne bi odlučiti mogla o sudbini Bosne, ali bi pomoglo toj svrsi. A, ma kako u ovom pitanju unapried budu djelovali Srbi, mi Hrvati, uzdajući se u Boga, u zakletve kraljeva svojih u prošlost i prava svoja, a i u uvidjavnost, bratsku ljubav i poslanstvo Rusije, ufamo pobjediti, te još za života svoga da ćemo moći reći:

Hrvatska je ujedinjena!

Šta je nova po svijetu.

Hrvatska. Kako je svakom poznato, Magjari zahtjevaju posebnu svoju vojsku, a kako se po novinama piše, dobit će sada samo to, da službeni jezik jednog diela

carske vojske bude mađjarski i da vojska bude imala, a i pojedini vojnici, znakove mađjarske t. j. ugarske države. A budući da malo četa čisto mađjarskih imade, oni će ipak to smjeti i moći uvesti u svaku četvu, u kojoj imade barem 20 po sto Mađjara, a i samo onih, koji mađjarski znadu. Tako će sada oni i vojsku upotrebiti za pomadjarivanje raznih narodnosti. Hrvatska imade svoje domobranstvo, u kojem je službeni jezik hrvatski, a ministar rata, rek bi, da će sve povlastice dati i Hrvatima, koje Mađjari dobiju. Ali što će reći divlji Arpad? Već je i segnuo u hrvatsko domobranstvo. Naše je častnike ili u mirovinu odpremio, ili premjestio, a da ministar rata ni prigovorio nije. I sada će iste sreće biti vierni Hrvati. Buniteljima, antidinastičnim Mađjarima sve prosto, sve dopušteno, i kralja s prijestolja skidati, nadariva ih se, a vierni Hrvati dobivaju batina, i još im nije dopušteno ni tužiti se, a nit o tom govoriti! Ni sabor hrvatski u Zadru, ni ovaj naš ne će biti otvoren, sve dok se ne rieši pitanje Bosne. Boje se vlastodržci hrvatskoga glasa, te ne će nikako da dopuste, da ga Evropa čuje. Hoćemo li ipak naći načina, da se oglašimo, da nas čuju. Našim vodjama ovo stavljamo na razmišljanje. Samo da bude na vrijeme.

Bosna. Burjan nešto sprema. Hoće da provede nekoje promjene u upravi. Jest, krpež kuću uzdrži, u ovom je slučaju kvaru. Ministar se vara, što misli, da će mrvicama zasititi Bošnjake, zasliepiti ih, a da on pak slobodno, i ako malo po malo, pripravlja pute Mađjarima. Zgodno je i shodno viknuti mu: il kuj, kovo, ili se ne mrči. Ovo otrgnuto udo od majke Hrvatske, valja njoj pripojiti, a tad stopro: mirna Bošna. A bude li se u ovoj zemlji šaralo, zavadjajuć braću, nikada mira ni u njoj ni u državi. Sada u Bosni vlada mir. Prividan je. Sila ga stvara. Veliki broj izletnika kani u Dubrovnik. Vodi ih Niemac. Troskot prieti našim njivam. Niče svugdje i vražji se taj korov razplodjuje baš brzo. Hoće li ga naš težak ikada moći izkoreniti? Ne će, ali prorieđiti hoće, i opet će bit njiva čista, kako je i bila.

Austrija. Nalazi se baš u škripcu, klancu jadikovcu. Prvi se najogunili Italijanci i Italijanaši, a sad evo javljaju se Niemci. I ovi se broje u još nespasene rodoljube. To oni davno, na sva usta i privatno i javno po svim listovima trube, a i u carskome vieću čisto i bistro očituju. U Českoj, zemlji braće naše zametnuli pravu smutnju. Zahitievaju, da se ova stara i slavna kraljevina podijeli u polovine: Njemačkn i Česku. Naša braća Česi ni da to čuju. Pa i koji bi pravi sin one zemlje na to i samo pomisliti mogao! Taj bi doista zaslužio, da se nad njim stvori prokleta gromila, a da takav spomenik bude sjećati svakoga, od koje je smrti umrieti izdajici domovine. A Niemci kažu: ili diobu ili mira ne će biti ni u zemlji, ni u saboru, ni u carevinskom vieću. Prolazno Bienertovo ministarstvo pada u sve veće poteškoće. Rek bi, da će brzo i Bienert u muzej. A tko će ga nasliediti? A hoće li i taj uspjeti da Čehe izmiri s Niemcima? Ne će. S triju strana Njemačke puše vjetar u Česku. Niemci hvataju zgođu i hoće da se okoriste. I bit će im barem u čemu god pogodjeno. Sve je ovo što se u Austriji dogadja, posljedica slabosti Rusije. Kad bi Habsburgovci mogli računati na stotinu hiljada Rusa, valaj bi

mirniji bili i Mađjari i Niemci. Državnici austrijski hoće da sve, a bez krvi, uredi. I urediti će, bilo kako krpajući. Sa Srbijom radi Bosne i brbljanja Nilovanovićeve, morala je već zatrubiti u ratni rog. Uredilo se sve. Milovanović rekao i zaprietio, pa oporekao i pružio prijateljsku ruku. Austrija samo s ujedinjenom, zadovoljnom Hrvatskom mogla bi steći prijateljstvo Srbije, a bič ili barem uzdu za Mađjare. Bi li se to moglo postići? Bi. A hoće li to državnicu učiuiti? Hoće, ako im je do sebe i do države.

Turska. Na Balkanu neprestano tutnji. Boje se ljudi, da još vulkan, koji ne rigne željezo i vatru. Sultan care na golemim mukama. Vilimu njemačkom njegovi ministri stavili uzdu na jezik, a mladi Turci svoga sultana vezali uzicom, te ga siluju. da puno i glasno govori, da je zadovoljan. I mora slušati! Nego rek bi, da Turci, vjerniji padašahu, počese dizati glavu. Car je s njima. Sgrće vojsku i sprema se na rat, ali ne znade kamo bi prije: ili na mladoturke, ili na Bugare. Svugdje oganj, a malo vode. S Austrijom radi Bosne namirit će se; sa Bugarskom mora, to Rusija hoće. Ostali bi mu mladoturci. Kako će se ova nevera utišati, to nitko ne znade. Kako bilo da bilo, po Tursku zlo. Buduća skupština državnika velevlasti otrgnuti će još koje udo njezino. Novi Pazar će izgubiti, pa da bi još sto puta toliko vojske tu namjestila.

Zastupnici Dr. Dulibić i Dr. Drinković pred svojim biračima.

Uvod.

U prošlu nedjelju narodni zastupnici stranke prava Dr. Ante Dulibić i Dr. Mate Drinković, imali su dogovor sa svojim biračima u našem gradu.

Sastankom je ravnao šibenski nač. g. Dr. Krstelj.

Zapisnik je vodio g. Dinko Sirovica. Sasvim, da je vrijeme bilo upravo nesnosno, prostorije „Sokolane“ bile su pune naroda.

Sastanak je otvorio nač. Dr. Krstelj, pozdravljajući dobrodošlicom prisutne.

Govor načelnika.

U svom govoru Dr. Krstelj kao načelnik grada Šibenika, spominje sve ono, što se je uradilo za njegovo dobro do sada, a što se namjerava uraditi i u buduću, ako sile ne izdađu. Hoće nam se dogovora i razgovora, jer nam je filoksera sve do malo godina uništila, a potrebe su velike. Dati će nam nešto obrtnička poduzeća, ali sve malo, ako te sravnimo s onim prihodima, što smo imali od loze. Govori o realci, a zatim prelazi na moralnu stranu odgoja naše mladeži. Pohvalno spominje razvitak pučkog školstva u gradu, a zatim pravedno šiba zapuštenost odgoja djece i mladeži sa strane roditelja. Dajte mi vrstne građane, dati ću vam narod, spasiti ću domovinu! Ali, dok mi budemo tražili i uhvali se, da nam samo drugi pomogne, biti će za nas i naš narod uvijek slabo. Sami se osovimo na svoje noge. Uredimo najprije svoju kuću svaki u redu, da u njoj bude straha Božjega, pokornosti prama otcu

i majci, ljubavi naprama domovini, a tada eto vodjam lakšeg puta k spasu domovine, k sreći naroda i narodnog ujedinjenja.

Govor Dr. Dulibića.

Dr. Dulibić najprije spominje, zašto su oni kao zastupnici urekli današnju skupštinu i veli, da u narodu i svojim biračima nadju podpore u svom radu. Spominje pripojenje Bosne i Hercegovine monarhiji i dokazuje nepobitnim činjenicama pravo pripojenja Bosne i Hercegovine, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije u jedno jedinstveno tielo. Mi smo raskomadani, a raskomadaše nas i pociepaše zato, da nas bolje ugnjetavaju politički, a ekonomski zatiru. Spominjuć progona u Hrvatskoj, reče, da je to najbolja slika nesretnog današnjeg stanja u kom se Hrvati nalaze. Ako se ujedinimo, biti će nas skupa pet milijuna, a to je sila, koju ne će oholi Niemac, ni divlji Mađjar ugnjetavati. Bosna i Hercegovina su pravo zaledje Dalmacije, a dalmatinske luke su kô od Boga stvorene, da budu stovarište uvozne i izvozne trgovine ovih zemalja. Govori se, da će Bosni i Hercegovini dati neku slobodu, koju zovu autonomija, ali to je samo prazna rieč. I mi u Dalmaciji i naša braća u Banovini imadu sabor, pak što taj vriedi, kad o sudbini njegovoj odlučuju Niemci u nas, a u Banovini Mađjari. Ovako bi se dogodilo sutra i u Bosni i Hercegovini, te će tako svak tu gospodariti, samo ne onaj, tko na to ima pravo, a to je Hrvat. Braća naša Srbi, ne bi imali biti protivni pripojenju Bosne i Hercegovine k nama, jer ili k nama, braća braći u naručje, ili u robstvo Niemaca i Mađjara. Bosna je bogata, te može da hrani dvostruko više duša, nego ih ona danas ima. Ušanče li se tamo Niemci i Mađjari, oni će podignuti tamo svoje kolonije, naselit će svoje ljude, graditi će željeznice, kako će trgovina krenuti njima u korist, u jednu rieč će ju iznarodit.

Rusija kaže, da se ona zauzimalje za Balkanske narode, ali da su njezine rieči iskrene i bratske, ona bi se u prvom redu zauzela, da se Bosna i Hercegovina pripoje Hrvatskoj i Slavoniji i Dalmaciji, jer je to pravo po Božjem i prirodnom zakonu. Što je Bog spojio, čovjek nesmije razstaviti. Ovaj govor bio je pozdravljen burnim odobravanjem.

Govor Dr. Drinkovića.

Dr. Drinković reče od prilike ovo: Stranka prava neće i nesmije da radi ništa bez naroda, bez puka, jer je ona po svom utemeljitelju prava pučka stranka. Svak ima pravo, da se pača u javne stvari, svak ima pravo, da zna što mu je raditi za dobro njegove domovine. Nije pravo da onaj, koji je bogat, ima više prava da se pača u sudbinu domovine, od onoga, koji je siromah, kao što nije pravo, da samo učeni ljudi bez naroda misle, da se oni samo imaju pravo pačati u javne i obće narodne stvari. Koji put više zna dobra učiniti svome narodu onaj, koji je posadio jednu samu maslinu, ili smokvu, od kojeg bogata ili učena tobož čovjeka. Ou želi obće pravo glasa, jer pojedinac žive časovito u narodu, a narod nam ostaje viečan.

Spominjuć satrapiju u Hrvatsknj reče: narod nije narod, kome tuđin gospodari. To nije nego rob pod kuratelom, a ne narod. Hrvatski narod u svim svojim zem-

ljama treba da se te kuratele otrese i da sam odlučuje o svojoj sudbini, jeziku i prosvjeti i slobodi.

Govori o pravu i dužnosti zastupnika i reče, da je njihova dužnost obćiti s narodom i s narodom živiti, te u narodu tražiti podpore i oslonu u svom radu. Oni treba da odgoje politički narod tako, da on sam bude i postane zaledje, koje čuva kao čvrsti zid rad i pravac svojih zastupnika. Zastupnici, koji neće pokoravat se volji naroda, biti će od naroda zapušteni i zbaćeni, i boljimi zamienjeni. Treba da narod sam bira vladu i to onakovu vladu, koja će biti narodna i koja će se pokoravati, koja će štiti i braniti narodnu volju.

Današnja vlada kod svega hrvatskoga naroda jest tudjinška, koja nema srca za nas, koja nam neće dobra, koja nas mrzi i prezire kao roblje. Silnici i vlastodršci su nas pociepali, da nas bolje gnjave, ali treba da se ujedini i kuratelu stresemo, te postanemo narod slobodan, sam gospodar u svojoj kući. (Burno odobravanje.)

Pavao Roca tuži se na nepravedno utjerivanje poreza i travarine po raznim kotarima i obćini Skradina, a onda na zapuštenost naroda u ovoj gladnoj godini sa strane vlade, iznoseći primjere. Govor Roca na prisutne učinio je sućutni utisak.

Dr. Dulibić iznosi što je zemaljski odbor uradio u pogledu utjerivanja poreza i žali, što nije se nitko obratio na zemaljski odbor u pogledu utjerivanja travarine u obćini Skradina. On postupak obćine osudjuje, a kad dodje u Zadar, zauzeti će se, da narodu budu povraćene zapljenjene stvari. Ova izjava bila je burno pozdravljena.

I. P. Vučić predlaže, da se zastupniku Dru. Dulibiću na dosadanjem radu izrazi priznanje, a odobri pravac budućeg rada zastupnika, kako ga je orisao zastupnik Dr. Drinković. Primljeno bi jednoglasno uz burno povladjivanje i poklicima: Živili!

Dr. Krstelj kao predsjednik čita predložene zaglavke, koji budu na glasovanju jednoglasno primljeni, a zatim nadoda od prilike ovako:

Sve što se je poprimilo, dobro je, ali ima još nešto, što nesmiemo mimoići.

Uzev u obzir okolnost što se ne sazivlju sabori ni u Zagrebu, ni u Zadru, u ovo važno doba, preporuča se zastupnicima ovog kotara, neka se zauzmu da dodje do sastanka svih zasiupnika Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Istre i slavenskih zemalja, te i odaslanika Bosne i Hercegovine, koji bi, kao zakoniti predstavnici naše domovine, iztakli na kompetentnim mjestima prilike i prava našega naroda i zauzeli se shobnim načinom da žalostne prilike prestanu, a prava oživotvore.

Ovaj predlog bio je pozdravljen burnim povladjivanjem i odobravanjem.

Zaglavci poprimljeni.

1. Pripojenje Bosne i Hercegovine Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Istri, Gorici Kranjskoj i južnoj Koruškoj u jednu skupinu;

2. Uvedenje hrvatskog jezika u sve urede;

3. Prosvjedovanje protiv proganjanju naše braće u Banovini;

4. Prosvjedovanje protiv osnovanju talijanskog sveučilišta u Trstu;

5. Saziv sabora zastupnika svih hrvatskih zemalja prije mirovinske konferencije uz sudjelovanje odaslanika iz Erceg-Bosne.

Na obranu značaja, vjere i narodne slobode

(Nastavak, vidi br. 36.)

Narodna sloboda.

Povjest nas uči da narod bez vjere i na njoj osnovanog morala pada u iskvarenost, koja ga raztoči, dok ne pogine i dok ga nestane. U životu našega naroda vjera zauzumlje od vjekova najodličnije mjesto, vjerska nauka i predaja vjerska njemu su bile i jesu najuzvišeniji ideal i najmiliji; ne samo nego su izvor bile i temelj njegove duševne krjeposti, značaja i junačke narodne obrane, u težkoj borbi koju mu je sudbina bila naniela. Tko ga je jaćao i kriepio u toj borbi, nego sveta pomisao da se bori za krst ćasni, i slobodu zlatnu, biva za vjeru i domovinu! Ako svakom narodu treba vjere i moralne snage za bitisanje i napredovati, koli više nami koji nemamo domovine, kojima je domovina potlaćena, koji se moramo i teško boriti za ime i slobodu? Ugasite, gosp. Smodlaka, tu sjajnu luć vjere, koja mu svietli i kriepi ga, i nastae mrak sveobći, mrak himbe i dosvemašnje iskvarenosti, u kojem će u brzo izćeznuti i hrvatska domovina.

Stari Tacit reće: „Sve što je istrošeno samo se ruši i pod tudji jaram utiće, i sramotom se ponosi“. A to je i naravno, jer što je pokvareno i gnjilo, valja da odpada, nemajući života u sebi. Ljudska zadruga, ma koja, lišena vjere, propada, jer nema u sebi oživljujuće moralne krjeposti, koja uzdržava i usavršava. Uljudba bez moralne piće ne postoji, rušee vjeru i crkvu, ruši se i načelo vlasti, te dosljedno bezvladje postaje zakonita posljedica i najveća stranka. Da, gosp. Smodlaka, kad sviet nema više ideala, nema uzdanja, tada sazivlje smrt, moli sve paklene duhove da vatrom i krvlju unište sve obitelji, sve domovine, sve gradove i sva ljudska obitališta.

Tako je hrvatski moj mili rode! Zemlja bez vjere, bez kršćanskog ideala postaje stan smrti, oćaja, boli, i zadnje propasti. O Cristo, o niente, ili Krist ili propast!

To je stalno, to je istinito, da propadanjem vjere propada i svaki viši ideal. Obitelj, domovina i svaka dužnost niese više nego prazne rieći bez smisla, koje izazivlju samo porugljivi smieh, isto onako kako ga izazivlje kod takovih i rieć: vjera. Tko ubija dakle vjeru, dosljedno ubija i ćudoredje, ubija domovinu, ubija hrvatstvo. Vjera i domovina, dva su pojma, koja idu zajedno. Demokratski socijalizam nema domovine, jer nema ni vjere. A drugaćije, moj hrvatski puće, i biti nemože. Najbolji nam svjedok silni rimski narod, koji je bio svojim junaćtvom zaokupioieli poznati sviet. Ali kad je bio dospio u kalu blata i sramote, kad je bio zapostavio borbu za žrtvenike i ognjište, onda je propao i izgubio domovinu i slobodu. Takodjer i drugaćije nemože da bude. Kad se ruši žrtvenike, ruše se i ognjišta, kad padaju žrtvenici, pada i domovna. Nema poštena brka, nema razumna ćovjeka, koji će to zaniekati. To

je povjest, to je istina. Bez vjere propada ideal, bez ideala nema ponosa, nema ćuvstva, nema napredka, nema domovine, nema slobode.

Prva je dakle dužnost, gosp. Dra. Smodlaka, odgojiti puk za narodnu slobodu, a stoga je najprije od potrebe privesti narod krjeposti i ćudoredju, ali do prave krieposti i ćudoredja se ne dolazi, ako se u ćovjeku ne uznieti ljubav i vjeru u Boga. To je jedina ćvrsta podpora domovini, izvor sreće i krjeposti gradjana.

Pamti dobro moj puće i hrvatski moj narode, da je samosilnik samo onda moguć, kad malakše moralna snaga naroda. Tirjanin je bio moguć u Banovini za 20 godina samo zato, jer su velikaši bili otudjeni i i pokvareni, ljudi su se prodavali i kupovali kao marva za vino i kobasice, za otvoriti nove krćme, nove birtije; ućeniji gledali samo na bolja mjesta, na mastnije plaće, da budu zastupnici da vode lagodan život, a to s toga, što niese imali moralne krjeposti u sebi. A komu je bilo najgore, tko je bio osramoćen pred uljudnim svietom, tko je propadao nego puk i Hrvatska.

Danas pak demokrati, pućki prijatelji tobože, nato opet pripravljaju i tebe moj rode, nu ruka Božja, pa sviest i ljubav hrvatskih pravih rodoljuba. to dopustiti neće. Nu ako te i ta zla kob još stigne, hrvatski puće, da u bezsvjestici tvojoj i tu zalutaš, pa izgubiš i vjeru otaca tvojih, pripravljaj si pokrov, jer Niemac i Magjar ti već pripravljaju grob, u kojem ćeš pokvaren, bez vjere, stalno a neslavno pasti. Nu ako se ti osoviš ćvrsto na vjeri tvojoj, krjepost će i znaćaj tvoj zasjati kć sunce, naći ćeš neizcrpive snage u sebi i u Bogu tvome, kao i stariji tvoji u stoljetnoj borbi za Krst i slobodu; nema silnika, koji će tebe zarobiti i zemlju tvoju, bit će borbe i žrtve, ali uprav krjepošću tvojom Hrvatska će se tvoja osloboditi i zasjati će novim suncem, sjajnim suncem slobode, i slobodni će biti sinovi tvoji, jer imat ćeš spasenje svoje u sebi, u duševnoj snagi koja pravi ćudesa. (Slieći.)

Osramoćen porugljivac.

Jednog dana bio je pozvan Volter sa drugim gostima na objed u kralja Pruskoga Fridrika II. Navada je bila Volterova, samo pruži li mu se prigoda, da se naruga bilo kojoj vjeri. Htjeo je uvijek, da se pokaže duhovitim. Prihvati i ovu prigodu, te uz ostale blezgarije, koje je izrekao, nadoda i ovu: ja prodajem moje mjestu u nebu za jedan talir. Ovako prosto govorenje nije moglo, a da ne pobudi negodovanje u svima koji su tu bili — i našao se jedan, koga je baš zgodilo, te razjedjen odgovori mu ovako: gospodine Voltere, vi se nahodite sada u pruskom kraljevstvu, gdje ne može nitko ništa prodati, ne dokaže li da imade zakonito pravo vlastništva. Ja ću vam dati 1000 talira, ako mi dokažete, da vi imate pravo na jedno mjesto u nebu. Volter na ovo ostade kano oparen. Nije niti rieći odvratio, nego je počeo govoriti o sasvim drugim stvarima.

Ne riedko ćuje se i danas od nekih šupljih tikava, po prilici sličnih izraza, samo

da se narugaju vjeri i drugim svetinjama. A obično se time zabavljaju ljudi bez ikakva odgoja. Ne mari ništa, ako su po modi obučeni — srca im je pokvareno — a duša runjava. Hoće oni, da se pokažu duhoviti! Jadnici! Da sami sebe bolje vide, vidjeli bi, da su prave nakaze — i zasmrali bi se!

Za takove ne vriede pametna razlaganja o vjeri, nego odgovor doličan bedaku i bezobrazniku.

Naši dopisi.

Kakvi su demokrati Smodlakine dlake na djelu.

Postira, 14. prosinca 1908.

Da su oni majstori u mazanju i zaludjivanju našeg težaka, svima je poznato. Ovim poštenim srestvima i pripomoći naših talijanaša, imaju pripisati pobjedu pri zadnjim izborima. Bilo je dakle birano pet demokratskih perjanica: dva učitelja — i ta su dva smodlakovca — jedan kaputaš, jedan krojač, naš Zane i jedan težak. Odputovaše na 26. za Hvar. Tamo zar glasovaše za demokrata? Ne, već dosljedni kako su, za dosljednog „skakavca“ Dr. Tresića! Kad su se sa Hvara vratili, pošalju obč. vieću molbu, u kojoj traže, da onoj petorici budu naknadjeni troškovi od **K 147** za dva dana boravka na Hvaru! Pa tko će još dvojiti da se naši smodlakovci neznadu žrtvovati za puk?! Neka se srame i sakriju!

Kako je bilo očekivati, obč. vieće odbilo je molbu ogromnom većinom. Za molbu glasovaše samih petorica!

I ovo su vam ti novopečeni usrećitelji malog puka! I ovakom „božićnicom“ htjeli su u ovoj teškoj godini obdariti našeg težaka!

Govorka se, da naši nadobudni, poniženi postupkom vieća, kane sazvati prosvjednu skupštinu. Nastojati ćemo prisustvovati, jer mora da bude zanimiva.

Pučanin.

Mjesto zahvalnosti klevete.

Kambelovac, 18. prosinca 1908.

Kad nemogla milom u moj dom, prodre varkom t. z. „P. Sloboda“. Pogledam, na glavi stoji dopis „Kambelovac“, na svršetku potpisao „naprednjak“. Nuti vruga i njegova brata! Ovog puta, Domljane, slagala je „Sloboda“ tebi. Kako si, kao povjerenik mogao staviti svoj vidjeno, da taj pustolov dopisnik udje u „P. S.“?! Nevjerujem, da si odlučio raztati se sa crkvom! Što piše ova poznana delija iz Kambelovca? Da je don Slavko Rilov zabranio neku sjednicu u bratskoj kući, za uredjenje težačkog pitanja u Kambelovcu, po primjeru splitskih težaka! Nije zabranio, nego smutljivac smeo. I evala mu. Svi Kambelovčani manje više, težaci su zemalja, crkve, župnika, sjemeništa, biskupije; daju četvrtinu, gdje koji trećinu i petinu. Ono polovština, bez kojih možemo biti, tvrda su kosta, a vlasnici su odvjetnici, savjetnici, sudci itd. a njih opet zastupa šior Mijo, rođen u političkoj košuljici, koji živi na peru kô patka na vodi.

Očito je bilo, da je sastanak u crkvenoj kući bio naperen protiv crkvenim dobrima. Je li mogao župnik to dopustiti? Nije! Don Slavko je sve predvidio i shvatio, te kao mješćanin i ljubežljivi pastir, govorio

je na tom sastanku da umiri duhove i odstrani od svog stada sablažnjive prizore. Svi dobri ljudi su ga shvatili, te mu iz srca kliknuli: Živio Don Slavko! Evala vam kô pravom pučkom prijatelju. Kad im tako naši vriedni pučani smeli račune, i nedali im u mutno loviti, tada demokrati udri na našeg dobrog gosp. župnika. Neka znadu da devedeset po sto Kambelovčana stoji uz don Slavka. Tom svom kitom da bude on izišao na skupštinu, kako su mnogi željeli, bio bi u zametku razbio svaki pokret šmušenjaka; ne bi mu demokrati bili zagospodarili crkvom i bratovštinom, ne bi prosipali bogoštovni novac, ne bi doživio bio da ga vuku po sudovima u izgubljenoj parnici s Gomiličanim, ne bi smjeli ni beknuti.

Što nije bilo, biti će. Kocka je pala. Demokrati su se danas prometnuli u naprednjake, sutra će u vragove. Treba zbaciti sve obzire i sve naše, pak i jedan sam bio, odvratiti od stranputice i odstraniti svakako ljulj od pšenice. — A —

Viesti.

Glavna godišnja skupština „Radničke zadruga“ održavat će će u nedjelju dne 17. siečnja 1909. u 10 sati prije podne u dvorani „Hrvatskog Sokola“ s ovim dnevnim redom: 1. Izvješće o radu uprave tekom prošle godine; 2. Izbor nove uprave; 3. Slučajni predlozi. — Ovim putem pozivlju se članovi iste, da što brojnije prisustvuju skupštini.

Blago na blago... Na uspomenu kraljeva jubileja imale su se podijeliti nekoje nagrade siromašnijim učiteljima. A kome su dane? Onima, kojim ne fali ni ptičjeg mlička. I sami se čude, i čisto im je žao, što pok. školska vlast, barem prigodom jubileja, nije otrla koju goroku suzu, kojem siromašnom učitelju. Eh, da ima pravica u svietu, pametnije i pravedno bi se ljudi vladali! Al da! Bog visoko, a ljudi od njega daleko!

Svega po malo.

Jedna kapa nadmudrila dva klobuka.

U jednom mjestu dva lovca, dva klobučara, a oba demokrati, susigli na putu težaka. Jedan mu stane s desne, drugi s lijeve, i tako išli napried. Stanu ga oni nagovaraši, neka stupi u njihovu siranku. On im liepo mirno, a bistro i čisto odgovori, da je pravaš, da krćanski čuti, da su oni gospoda, a on pučki šin, da k njima ne će. Napastovali ga oni još puno. Dodijalo to njemu, pa im onako na prostu, uljudno, ali odriešito najzad odčeta molitvu. Opekla ih! Uvriedjeni a zasmamljeni htjela mu gospoda vratiti milo za drago, ali neznali liepo i pošteno, te se baš ocrnili. Jedan mu od njih, biesan kô pas, reče da je magarac, a onaj drugi kroz posmjeh porugljivo prihvati, da nije magarac, ali da je tovar. Težak oštro pogleda jednog i drugog, pa dosjetljivo reče: niesam ja ni magarac ni tovar, nego čovjek izmedju njih. Oporeni demokrati ostave težaka, pa podjoše loviti divljač, kad se dobri, pitomi i pametni ljudi hvatati ne mogu.

Starica.

U Novogradski umrla je neki dan udovica Anka Močeva. Bilo joj je ravno

stotinu i deset godina. Nikada nije rakije pila, a vina malo, a i to samo na ručku i na večeri. Tko trizmeno, kršćanski živi, i mora da se nauživa zdravlja i živote!

Milijunaš.

U Petrogradu je živio veliki bogataš Petrov. Ostario bio i pobonavio. Sve svoje blago promieni u papirni novac, pa ga zapali. Iza toga živio je još nekoliko godina i potrošio sve što je bilo ostalo, a što nije mogao izgorjeti: kuće i zemlje. Kad je umro, rodbina navali u kuću, da podieli novce. Otvore blagajnu, to ona puna luga. U listu što je u lug stavio piše rodbini što je uradio, nek pepeo podiele. Bit će po onoj našoj: vrag donio, pa vrag odnio!

Nestalo oklopnjače.

Franczka ratna pomorska vlast traži jedan svoj brod. Još na 24. listodada prošle godine ostavio je Ameriku i uputio se u Franczku, a još ga nema. Svak govori, da je u oceanu potonuo. Jadna mladež, tužni roditelji!

O željeznicama.

Svaki vagun može vriediti od 10 do 80 hiljada kruna, kako je koji veći, od bolje gradje i ljepše uredjen. A stroj vriedi pogotovo više. Ali pri nabaljanju i gradjenju vagona i željeznica, imade dosta razlike. Kako gdje. Kad se radi o koristi sinova Niemaca i Madjara, Bečka se majka ne obazire ni na hiljade, pa ni na milijune, a kada se radi o koristi pastorčadi — nas Hrvata — Bečka maćuha pazi i na filire. Eto, zašto se u nas željeznice ae grade!

King-Tun.

Ovako se zove jedan list, što izlazi u Kini. U nas o listovima nitko ni sanjao još nije, a u Kini ih je bilo od davne davnine. Ovaj kinezki list izlazi ovo je prošlo 1000 godina. Najstariji je na cielome svietu.

Porez. U Makarešu vladar ne pita novaca za porez, nego da mu svak donese po mačku, jer da su ga miši umeli. Ipak svakomu to ne bilo drago i oprli se, a platili u novcu. Tako je vladar nakupio novaca i mačaka.

Svoj k svome!

Župnici crkvinarstva bratovštine koji žele

prave svieće

od pčelnog voska

neka naruče na

„Jedinu hrv. tvornicu voštanih svieća“ na paru

Vladimira Xulića, Šibenik (Dalm.).

Ponude i cienici šalju se badava i franko.

Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i drug) — Šibenik